

Duitsland opent hulplijn voor 'slachtoffers' van 'complotdenkers'

12 maart 2025

We kennen het nog uit de Coronatijd, burens aangeven omdat ze meer dan twee bezoekers in huis hebben. Andersdenkenden over Covid of de prikken beschimpen en negeren. Duitsland biedt nu 'hulp' aan mensen die geconfronteerd worden met een 'complotdenker'. Een overheidsmedewerker geeft dan 'advies'. De Duitse overheid dringt steeds verder de privésfeer in.

Foto: Voormalige STASI-gevangenis Hohenschönhausen in Berlijn (EZAZ)

Hoe ziet het ‘Zandmannetje’ eruit?

Menig Duitser van middelbare of hogere leeftijd kent het nog: het [‘zandmannetje’](#) het kinderprogramma dat de kinderen naar bed wenkte: gute Nacht. Maar het kleine olijk ogende ventje kreeg naast haar gemakkelijke functie voor de kleinsten onbedoeld ook een belangrijker andere functie. De DDR (Oost-Duitsland) en de BRD (Bondsrepubliek Deutschland, West-Duitsland) hadden elk een eigen versie. Hoewel niet alleen de personages maar ook de programma's vaak op elkaar leken, genoot het Oost-Duitse zandmannetje een [veel grotere populariteit](#) – ook in West-Duitsland.

Zonder hier op de geschiedenis van de Fabeltjeskrant van de beide Duitslanden in te gaan, maakte dat onderscheid haar geschikt om de kinderen op school in het kringgesprek te vragen hoe het zandmannetje er uit zag. Een kind dat de beschrijving van de West-Duitse versie gaf, verraadde onbedoeld zijn of haar ouders: die keken dus naar *Westfernsehen* en dat was verboden. Een klopp op de deur liet dan niet lang op zich wachten.

Ook de vraag hoe de klok van het avondjournaal er uit zag, kon in de DDR goed dienen als indicatie waar de ouders naar keken.

Het is wellicht een ‘grappige’ anekdote over de verklikmaatschap die de DDR was. Maar klikken krijgt in het huidige Duitsland een nieuwe dimensie.

De kliklijn voor advies over ‘complotdenkers’

Tijdens de Covidperiode hebben veel samenlevingen al mogen oefenen met het aangeven van mensen die zich niet aan de regels hielden en daarmee een ‘gevaar voor de samenleving’ vormden. In diverse gemeenten konden verklikkers de kliklijn bellen. En de belangstelling verraadde dat de Nederlander geen schroom had om de burens aan te geven.

Nu vijf jaar later zien we in steeds meer landen dat het toegestane spectrum aan meningen wordt ingeperkt. In het Verenigd Koninkrijk is al bij veel mensen op de deur geklopt vanwege een verboden uitlating op social media.

Op een van de Britse [overheidsaccounts op X](#) (het vermaledijde social media platform) was te lezen: *“Denk na voordat je iets post! Inhoud die aanzet tot geweld of haat is niet alleen schadelijk – het kan ook illegaal zijn. De CPS neemt online geweld serieus en zal vervolgen als aan de wettelijke voorwaarden is voldaan. Herinner je dierbaren eraan dat ze verantwoordelijk moeten delen of de gevolgen onder ogen moeten zien.”* Deze aanpak volgt uit de ‘Crown Prosecution Service (CPS)’. ([Meer hierover](#)).

Terug naar Duitsland. Hier is nu de ‘Beratungskompass Verschwörungsdenken’ in werking getreden. Vertaald gaat het hier om een ‘adviesorgaan complotdenken’. Die ‘adviesorgaan’ is ondergebracht bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de nu scheidend minister Faeser. We schreven al eerder over haar.

[Duits ‘rechtsextreem’ magazine Compact verboden](#)

Hulp voor ‘getroffenen’

*“Vandaag gaat het landelijke meldpunt “Kompass voor complotdenken” van start. Het staat open voor **alle getroffenen** (accentuering door redactie) en mensen die advies zoeken. Het adviescentrum maakt deel uit van een project dat gezamenlijk wordt gefinancierd en uitgevoerd in opdracht van het federale ministerie voor Gezinszaken, Ouderen, Vrouwen en Jeugd (BMFSFJ) en het federale ministerie van Binnenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken (BMI), en dat sinds maart 2024 loopt als onderdeel van het federale programma “Leef Democratie!”. Het project wordt uitgevoerd door het Violence Prevention Network, de Amadeu Antonio Foundation en modus - Centre for Applied Deradicalisation Research.”*

Dit is te lezen op de website van het Duitse [Ministerie van Binnenlandse Zaken](#).

Minister van Binnenlandse Zaken Nancy Faeser: *“Samenzweringsverhalen gaan hand in hand met leugens en desinformatie. Ze worden doelbewust verspreid om verdeeldheid te zaaien in onze samenleving en het vertrouwen in onafhankelijke wetenschap, vrije media en democratische instellingen te vernietigen. Samenzweringsverhalen kunnen leiden tot extremistische ideologieën en daders aanzetten tot criminele en gewelddadige misdrijven. Vooral antisemitische samenzweringsverhalen komen veel voor.”*

Complottheorieën of 'samenzweringsverhalen' komen volgens de Duitse overheid uit de veronderstelling *"dat individuen of groepen die als machtig worden gezien belangrijke gebeurtenissen in de wereld beïnvloeden terwijl ze de bevolking in het ongewisse houden over hun doelen."* Volgens het ministerie zijn ze *"bijzonder effectief in tijden van sociale crisis, zoals tijdens de Covid-19 pandemie en momenteel in de context van de Russische **aanvalsoorlog** (accentuering door redactie) tegen Oekraïne."*

"Samenzweringsverhalen zijn kenmerkend voor veel extremistische bewegingen en kunnen leiden tot gevaarlijke radicalisering en geweld", gaat het ministerie verder. *"Ze kunnen echter ook leiden tot antidemocratische attitudes buiten extremistische structuren en netwerken en deze versterken."*

Het initiatief zet niet feitelijk aan tot het aangeven van een 'complotdenker' of iemand die 'desinformatie' verspreidt. Het richt zich op de 'slachtoffers' die niet weten hoe ze met een 'complotdenker' om moeten gaan. We kennen het nog uit artikelen in de Covidperiode in Nederlandse kranten met koppen als 'Hoe ga ik met om met een complotdenker' of schoolboeken met een hoofdstuk met de titel: 'Mijn moeder is een complotdenker'.

De strijd tegen het dalende vertrouwen

Wie de beschrijving van complotdenken leest, weet dat we hier te maken hebben met een systeem dat weet dat zij het vertrouwen van veel burgers kwijt is geraakt. Niet gehoor geven aan de grieven, de democratie versterken door bijvoorbeeld referenda, debatten in de media met een breed spectrum aan meningen, wordt als oplossing gezien. Nee, het in de hoek zetten van mensen die naar andere invalshoeken en bronnen voor informatie op zoek gaan.

In de middeleeuwen was de heks of dorpsgek diegene die niet (meer) tot de samenleving behoorde. 'Complotdenkers' zijn de heksen of dorpsgekken van nu. Je hoeft niet naar ze te luisteren, je kunt ze gewoon negeren. Ze weten niet beter. En als je moeite hebt met hun zienswijze, mag je nu 'hulp en advies' zoeken bij de overheid. De Duitse overheid wel te verstaan.

En die 'hulp' hoeft niet eenmalig te zijn: *"Als er tijdens het eerste consult een behoefte aan counseling op de langere termijn wordt vastgesteld, wordt het verdere counselingproces doorgegeven aan een plaatselijk counselingcentrum. De*

samenwerking met lokale counselingcentra wordt voortdurend uitgebreid.”

Wie volgens de overheidsinformatie bijzonder gevoelig zijn voor complottheorieën zijn zij die zich kwetsbaar, alleen gelaten of vervreemd voelen. Dus wie een complottheorie als betrouwbaar aanneemt, is volgens de overheid vermoedelijk *“kwetsbaar, alleen gelaten of vervreemd”*. Het kan dus niet iemand zijn die na eigen onderzoek van meerdere bronnen tot een van het voorgeschreven narratief afwijkende zienswijze komt.

Het behoeft weinig fantasie dat via de ‘hulpvragen’, het ‘slachtoffer’ van een complotdenker, de autoriteiten er ook achter komen wie dan de schuldige is: de complotdenker.

Een van de adviezen die ook in Nederlandse media te lezen was is: *“Kijk naar de behoeften achter het complotdenken en de functie die het vervult voor de persoon in kwestie, in plaats van je te richten op de details van het verhaal.”*

Dit ‘advies’ verradt wel het best welk mensbeeld achter deze hele STASI-achtige aanpak schuilgaat. Vergeet de inhoud van wat een ‘complotdenker’ inbrengt. Ga er vanuit dat deze ‘vreemde’ zienswijze een sociaal-emotionele achtergrond heeft.

Een commentaar

De politiek (en media) moeten wel heel wanhopig zijn om STASI-achtige praktijken van stal te halen. Want welke verhullende teksten hierbij ook worden gebruikt, hier wordt een verklikkermaatschappij opgetuigd die zijn weerga niet kent. Ook mag het historisch genoemd worden. Na de NAZI-tijd en de tijd van de DDR is Duitsland niet eerder gevallen voor een dergelijke verwerpelijke aanpak. Niet een open debat maar onderdrukking en verdachtmaking is waar de overheid nu naar grijpt. Ze zaait haat en verdeeldheid, dat wat ze zegt te willen bestrijden.

Het zal de onderscheiden bubbels alleen maar versterken. Andere denkbeelden moeten weer met echte vertrouwelingen worden besproken, op fluistertoon, de telefoon uit, weg van de camera's langs de openbare weg en buiten publieke gebouwen. Parken worden weer plaatsen van ‘toevallige ontmoetingen’. Fluisteren kan belangrijk worden als ‘slimme’ lantaarnpalen hier en daar microfoons krijgen. Just saying...

Misschien is het goed om de ‘complotdenkers’ wat tips aan de hand te doen

indien zij mensen tegenkomen die zich *“kwetsbaar, alleen gelaten of vervreemd voelen”*. Die kunnen beschadigd raken als je hen met een ander inzicht confronteert dan zij in het avondnieuws hebben gehoord of in de krant hebben gelezen.

Ga niet in discussie als je weerstand tegen je andere inzichten voelt. Zeg dat je van verschillende bronnen gebruikmaakt, bronnen die je betrouwbaar acht. Geef niet af op de bronnen van de ander, dat zal niet snel veranderen.

Hou zo veel mogelijk de relatie in stand. De tijd zal leren wie gelijk heeft. En ja, er zijn al veel ‘complotten’ uitgekomen. Verwacht niet dat de ander snel zal toegeven dat hij/zij ernaast zat.

Laat ik er niet te licht over doen: wat hier gebeurt is doodeng. Het zal het onderlinge wantrouwen tussen mensen versterken, en zal de fysieke 1,5 meter door een mentale 1,5 meter vervangen. Achterdocht en verdeeldheid zullen verder groeien, begonnen met de extreme Covid-propaganda en de hetze tegen andersdenkenden.

Na 36 jaar na de val van de Berlijnse Muur, het opheffen van de DDR, is de DDR nog steeds anders dan de rest van het land. De onderdrukking en censuur, die volgens sommigen milder was dan in de huidige tijd, hebben generaties veranderd, ook hen die die tijd niet hebben meegemaakt.

En tot slot. Er zit niets anders op dan je te blijven uitspreken, ook als de leugen regeert en daarmee de waarheid een misdaad wordt. Besef daarbij dat de ander de leugens niet herkent en zijn/haar zienswijze niet als leugen bestempeld wil zien.

En misschien blijkt ook je eigen visie achteraf niet te kloppen.

**RONDLEIDING
BERLIJN
3-4 mei 2025**

**Ontdek de betekenis van
de DDR-geschiedenis
voor de tijd waarin wij
nu leven.**

informatie
en boeking